

Onstwedde in de eerste helft der 19e eeuw

De omwenteling van 1795 heeft voor onze streken heel wat meer betekenis gehad dan de komst van de Fransen en de verdrijving van Stadhouder Willem V.

Voor Westerwolde betekende deze omwenteling een machtsbeperking van de stad Groningen en eigen plaatselijke besturen, zonder al teveel inmenging van de drost in Wedde. Bij de Staatsregeling van 1798 werd Westerwolde gebracht onder het 8e district, met als hoofdplaats Winschoten. Onder dit district vielen de plaatselijke besturen van Nieuwe Pekela, Oude Pekela, Meeden (en Muntendam), Winschoten, Wedde en Vlagtwedde. Onder het plaatselijk bestuur van Wedde hoorden Blijham en Oudeschans (888 inwoners), Onstwedde (790 inwoners) en Wedde met Vriescheloo (585 inwoners). De vijf leden die het Plaatselijk Bestuur te Wedde vormden, waren: Jac. Heres, P. Schetsberg, J. Borgesius, U. Aaldieks en Th. Strating. De taak van dit P.B. was verre van benijdenswaardig. Het moest fungeren als een uitvoerend orgaan van de landsregering en het gewestelijk bestuur, maar het kreeg geen enkele vergoeding voor vergaderkosten, schrijfbehoeften e.d. Bovendien had geen van de leden enige bestuurlijke ervaring en konden ze alleen hun vrije tijd, die toch al zeer beperkt was, omdat de meesten in de agrarische sector werkzaam waren, aan hun nieuwe functie besteden.

Tijdens de Franse tijd kwamen er heel wat veranderingen in het bestuur. Ook de grenzen van de territoria van de verschillende plaatselijke besturen veranderden vaak. Bij de indeling van 31 mei 1808 kwamen er in de provincie Groningen, behalve de stad Groningen, 36 gemeenten. De gemeente Bourtange omvatte ook Ter Apel, Sellingen, Onstwedde, Vlagtwedde en Wedde. De leden van het gemeentebestuur waren:

Abel Boel(en)s, Onstwedde, voorzitter

J.D. Meendering, Sellingen

Kroiter, Bourtange

Harm Alting, Wedde

Jacob Tammes, Vlagtwedde

met als secretaris: P. Eckerīnga, Bourtange.

Drie jaar later werd een nieuwe indeling ontworpen die de provincie in 62 gemeenten verdeelde. Onstwedde vormde met 887 inwoners voor het eerst een zelfstandige gemeente, die het meer dan anderhalve eeuw zou blijven. De gemeenten, nu mairies genoemd, kregen elk een maire. Voor Onstwedde werd dat Abel Boel(en)s.

Gelykheid

Vrijheid

Broederschap

Acte van Burgerſchap.

De Burger *B. Halming* wonende te *Onstwedde*
die vereiſchten betitende by de acte van Staatsrege-
ling door het Bataafſche volk angenommen angaande
de ſtembevoegdheid bepaald, en op heden in het ſtem-
register van derre gemeente ingeſchreven wordt
by deſſen verklaard te zijn ſtembevoegd burger der
Bataafſche Republiek

den 27 Aug.
1800

Het Olygaar der Bataafſche vrij-
heid

Het gemeente Beſtuur te wedde
en uit beſhelus naam

B. Halming

In 1798 kwam Onstwedde onder het plaatselijk bestuur van Wedde, behorend tot het 8e district van het Departement van de Eems der Bataafse Republiek (Afgestaan door B. Halming, Onstwedde)

Zijn adjunct-maire werd Harm Jarkes Karskens en de municipale raden (gemeenteraadsleden) waren in Onstwedde: Hidde Reints Bessembinders, Roelf Freerks Bruining, Elze Wubbes Folkerts, Geert Aikes Nanning, Jan Geerts Bots, Freerk Boelems Harding, Derk H. Huitzing, Harm S. Strating, Jan Mensens Horlings en Reint Nannes Koets.

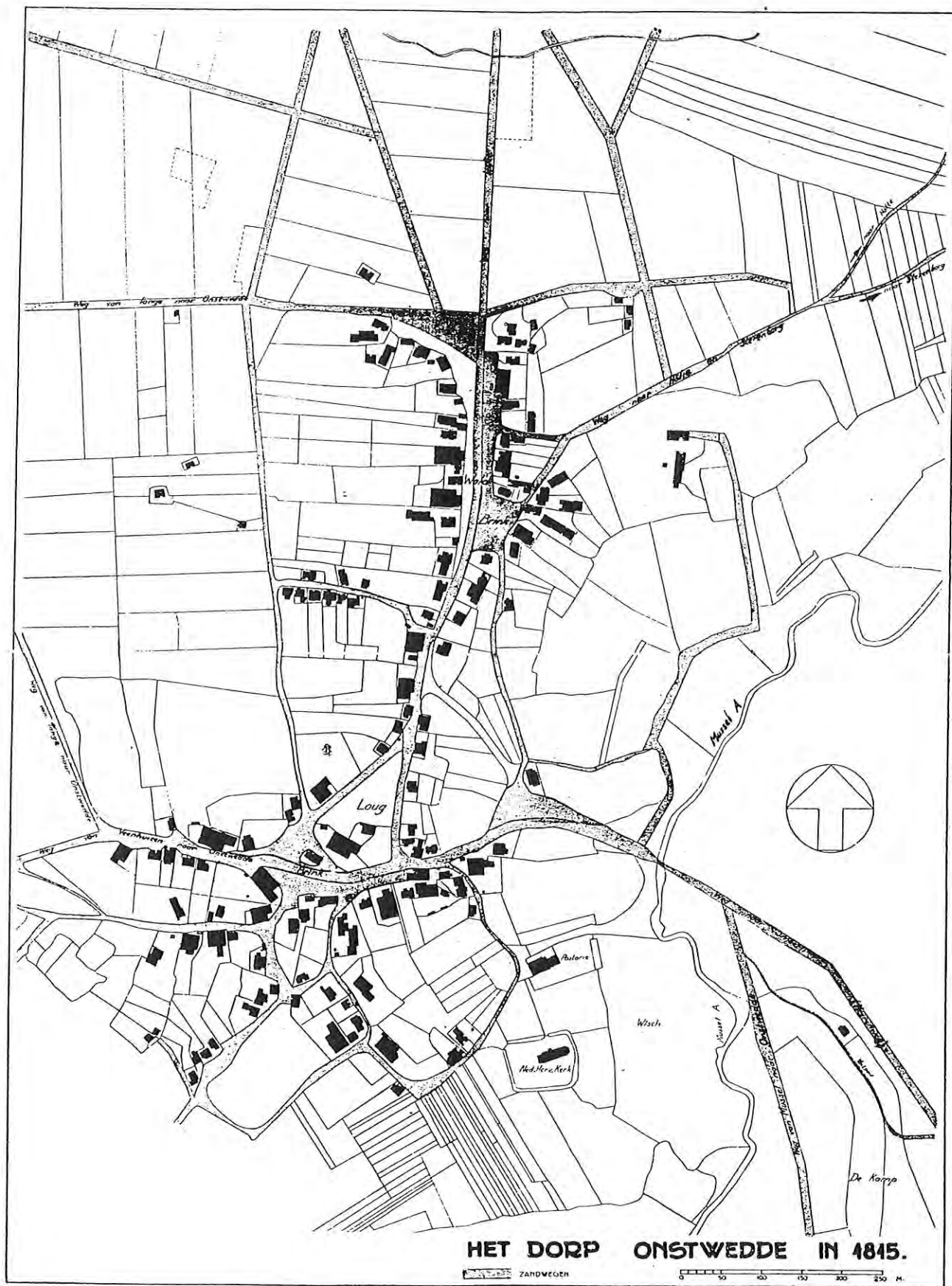
Deze tien municipale raden met de adjunct-maire legden op 2e Kerstdag 1811 in handen van de maire de eed van gehoorzaamheid aan de wet en trouw aan de keizer af in een vergadering ten huize van Harm S. Strating.

Er bestond nu wel een plaatselijk bestuur, maar het besturen moest men nog leren.. Tot dusver had de plaatselijke predikant de kerkelijke registers bijgehouden van geboorte, huwelijk en overlijden. Nu moest de plaatselijke overheid dit doen, maar in 1812 waren er nog geen registers ingevuld. In februari 1812 brak men zich het hoofd over het probleem, hoe aan de nodige gemeente-gelden te komen, want er bestonden geen tol-weg-brug-sluiskanaal-, pont-, schouw- en verlaatsgelden. Gedurende de jaren 1812 - 1814 schoot Abel Boels de gelden maar voor, die o.a. benodigd waren voor de aanschaf der registers.

Hij moest lang op terugbetaling van zijn geld wachten, want op 20 april 1818 vroeg hij beëfde om de voorgeschoten privé-gelden à f. 700,-- terug te mogen ontvangen. Of hij ze inderdaad terug ontvangen heeft, vermeldt de historie niet. Gedurende het gehele jaar 1812 werden er geen notities gemaakt van vergaderingen, die ongetwijfeld gehouden zullen zijn. Als er niets op papier stond, kon men ook niets verantwoorden, dacht men. Maar in 1813 werd het anders: nu werd er regelmatig aantekening gehouden van al het voorgevallene. Bovendien kwam er van hogerhand een aanwijzing, hoe men zich de gemeentelijke geldmiddelen moest verschaffen, getuige de volgende eerste bekendmaking van de maire aan al de ingezetenen:

De maire van de gemeente Onstwedde, arrondissement Winschoten, Departement van de Wester Eems, brengt bij dezen ter kennis van zijn onderhorigen dat de quohieren der belastingen op de vaste goederen, het perzoneel en Mobilere, Mitsgaders die op de deuren en vensters voor den dienst van 1813 op last van Den Heer Prefect ter invorderingen zijn overgegeven aan Den Heer C. L. Vedemeyer, aangestelde Perceptaris. Hij Maire verwittigt ter gelijken tijd de belanghebbenden dat aan de contribuabelen op de register gebragd de vrijheid overlaat om het verschuldigde maandelijks bij twaalfde gedeelten te betalen.

Hij brengt eindelijk ter kennis Dat zij welke zouden vermeenen gerechtigd te zijn om tegen de hun opgelegde belastinge bezwaren in te brengen, zij ter

HET DORP ONSTWEDDE IN 1815.

ZANDWEGEN 0 50 100 150 200 250 M.

voorschreven einde voor den 10 April aanstaande met hunne memoriën van bezwaren zullen behoren aan te melden, als na verloop van welke vastgestelde tijd geen reclames hoe dan ook genoemd zullen worden aangenomen.

Onstwedde den 10 January 1813

De Maire
Abel Boels.

Het was blijkbaar moeilijk, alle van hogerhand voorgeschreven inschrijvingen in de daarvoor bestemde registers te doen plaatsvinden. In 1812 verzuimde men bijv. het register van overlijden bij te houden, zodat de maire in februari 1813 meedeelde, dat in 1812 in de gemeente Onstwedde geen sterfgevallen hadden plaatsgevonden. In het jaar 1813 belastte men de schoolonderwijzer van Onstwedde, Derk Adolfs Welp, die sinds 13 februari 1811 als zodanig werkzaam was, met de inschrijving van de registers. Hij werd toch door de ouders van de schoolgaande kinderen onderhouden en kreeg nog een vergoeding als kloklouder en grafdelver, zodat hij de registers ook nog wel kon bijhouden, vooral die van de overledenen. Op deze manier behoefde de commune (= gemeente) niet belast te worden met de vergoeding van het vastgestelde salaris van 48 francs en 72 centimes.

In 1812 bedroegen de inkomsten van de gemeente ongeveer 35 francs en de uitgaven 20 francs, die bestemd waren voor de "gemeentebode". Hij moest de bekendmakingen van het gemeentebestuur overhandigen aan de plaatselijke predikant, ds. A. Oomkens. Deze gaf de officiële mededelingen met de particuliere aankondigingen van koop en verkoop na de preek in de morgendienst op zondagmorgen door aan de kerkgangers. Deze zogenaamde kerkespraak is nog enkele tientallen jaren in de Onstwedder Hervormde kerk in gebruik geweest.

Een curieus voorbeeld van de voorschriften, die in de Franse tijd werden uitgevaardigd, was een register van de jaarlijkse consumptie van slachtvee. Over de jaren 1809 - 1812 bedroeg deze van:

	1809	1810	1811	1812	gewicht in ponden	koopprijs	prijs per pond vlees
ossen	--	--	--	--	400	f.40,--	2 stuiver
koeien	24	32	38	35	300	" 30,--	2 stuiver
bulkalveren	--	--	10	12	20	" 1,--	1 stuiver
vaarskalveren	--	--	8	6	20	" 1,--	1 stuiver
weeren (=rammen)	--	--	15	10	30	" 3,--	2 stuiver
ooien	20	18	22	15	25	" 2,--	1½ stuiver
lammeren	--	--	--	--	--	" --,--	--
varkens	100	90	98	95	150	" 30,--	4 stuiver

Tijdens de Franse bezetting zullen er ook in Onstwedde wel spanningen zijn geweest, maar officieel heet het, dat er "in onze gemeente geen onrustigheid noch onvoorzichtige gesprekken of oproerige bewegingen hebben plaatsgevonden. Een ieder draagt zijn lot met stilheid". Toch moet ook de gemeente Onstwedde zijn aandeel leveren in de lotelingen, die opgeroepen worden voor de Franse militaire dienst, de zogenaamde conscriptie in de jaren 1810-1813. Uit deze gemeente zijn dat: Hiske Wever, Hans Raveling, Ham Drok, Harm Rouwe en Albert Scholtens. Zij zijn ook werkelijk in militaire dienst gegaan, getuige de notitie van de maire op 14 juli 1813: "Er zijn geen weerspanningen en refractaires; ieder conscrit heeft aan zijn bestemming voldaan". Toen de belastingen begonnen binnen te komen, werd er ook een soort secretaris voor de gemeente aangesteld; het was de zoon van de maire, Hindrik A. Boels, die als griffier een salaris van 400 francs per jaar ontving. Opvallend is de grote onveiligheid in het begin van de 19e eeuw. Geen wonder, er was geen veldwachter: pas in 1813 werd Jan R. Wakker als zodanig aangesteld, maar deze werd eind 1815 al ontslagen, omdat hij weigerde een bevel van de schout op te volgen. (Nadat de Fransen waren verdwenen, werd de Franse titel maire in schout veranderd; enkele jaren later werd het hoofd der gemeente burgemeester genoemd). Zijn opvolger was Hindrik Alberts Prins, die met zijn vrouw en zes kinderen rond moest komen van f. 100,-- per jaar. Het spreekt vanzelf, dat hij nogal eens in zijn tuin bezig was om voor het levensonderhoud van zijn gezin te zorgen. De dagelijkse surveillance zal er dan wel eens bij ingeschoten zijn. Pas in 1828, toen de markegronden verdeeld werden, kreeg hij f. 25,-- per jaar meer.

Van de vele misdrijven in de eerste helft van de vorige eeuw, werden de volgende genoteerd:

- 23 augustus 1813: Inbraak bij Boele Luiring in de nacht van 21 op 22 augustus. Uit een zijkamer werden ontvreemd 1 koperen ketel en 1 vat met 20 pond boter.
- 20 september 1813: Honigdiefstal uit 4 korven bij Albert Hiskes Bots op het huis De Sterenborg en bij Harm Willems Heys te Ter Wupping uit 3 korven.
- 9 november 1813: 8 korven met iemen gestolen bij Hindrik Jan Wilzing op de Høfte.
- 5 september 1814: Bij een inbraak bij Harm Meemes worden ontvreemd: 1 koperen ketel, 8 hemden, 4 wijtels (= grof onderlaken), boekweittenmeel en nieuw leer voor een waarde van f. 5,--.

24 september 1814: Op 23 september is 's middags om 12 uur uit het huis van Aike Jans Sterenborg te Onstwedde gestolen f. 38, --. Verder een zilveren beugel, een zilveren loddereindoosje, een horloge en wat lijfgoed door verbreking van een raam en het openbreken van het kabinet.

De vermoedelijke daderessen zijn: Harmke, vrouw van Albert Blauw en Anna, vrouw van Meerten Rixt te Pekela.

10 februari 1815: Bij een inbraak in het bakhuis van wed. Freerk Nannings zijn ontvreemd: 1 koperen ketel, 16 vrouwenhemden, 14 pond vlas, 3 beddelakens, 3 korenzakken, 1 mansrok en nieuw leer.

23 maart 1815: Uit een zijkamer van Elze Heyes Horlings zijn ontvreemd: ongeveer 6 spint (1 spint is 5 liter) klein (= ongebuild, fijn) roggemeel en 4 korenzakken en bij de molenaar Evert Klaassen Mulder: 3 zakken meel.

17 september 1815: Tussen Veenhuizen en Onstwedde bij de zogenaamde Vennen is Houke Harms, vrouw van Wubbe J. Frouws op weg van de kerk naar huis door een man aangevallen en beroofd van haar gouden oorijzer en vloddermutse.

13 juni 1816: In de nacht van 11 op 12 juni is de zonnewijzer uit de pastorie-tuin van ds. Oomkens gestolen.

Als het feit, dat er in Onstwedde geen vrijwillige bijdragen worden gegeven op de intekenlijst voor Oranje en Vaderland, bij de verdrijving der Fransen in 1814, maatgevend is voor de Onstwedder bevolking, dan moet het eind der Franse overheersing hier niet veel indruk gemaakt hebben. Wel is men erop uit, de oude voorrechten van vóór 1795 te herstellen, zoals blijkt uit een verzoek van 21 mei 1814 aan de gouverneur om "gekwalficeerde"ingezetenen weer het vroegere recht van vissen te verlenen, dat door het Franse bestuur is ontnomen. Maar op de intekenlijst voor de ongelukkig geworden mensen in de omtrek van Delfzijl (deze stad werd door de Fransen nog geruime tijd bezet en de omgeving had veel te lijden van beschietingen) tekende niemand in. Wel werd in juli oud linnen ingezameld en naar Groningen verzonden, voor de gewonden in de slag bij Waterloo op 18 juni 1815 en bracht een collecte ter voorziening in de behoeften der yerminkte verdedigers in november 1815 44 stuivers en 7½ duit op. Bovendien mochten de Staphorsters die door wateroverlast geteisterd waren, hier 15 koeien laten grazen, hoewel de hooioogst in deze streken tegen was gevallen door de natte zomer en herfst.

Typerend is in dit verband de uitspraak van schout Abel Boels op 30 januari 1817: "Tot mijn leedwezen moet ik melden dat veel onzer voornaamster inwoonders zig aan de weldadigheid onttrekken". Geen fraai getuigenis van de Onstwedders uit die dagen!

Schoolgeld onvermogenen	f. 700,--
Onderhoud gebouwen	" 180,--
Aanschaffing schoolmeubilair en - behoeften	" 60,--
Brandverzekering voor schoolgebouwen	" 15,--
Totaal	f. 3.745,--

In datzelfde jaar 1820 kwamen er plannen om de gemeenten Wedde en Blijham, Vlagtwedde, Onstwedde en Boertange samen te voegen. Gedeputeerde Staten vroegen het volgende jaar, in opdracht van de Minister van Binnenlandse Zaken en Waterstaat, het advies van de betrokken Plaatselijke Besturen, of zij een combinatie wilden aangaan, waarbij Vlagtwedde de hoofdplaats zou worden of dat alleen Boertange met Vlagtwedde zou worden samengevoegd. Onstwedde had nogal wat bezwaren; één der meest opvallende was wel, dat de boeren-belangen beter door een eigen "opperhoofd" behartigd konden worden. Uit deze zinsnede blijkt duidelijk, dat Onstwedde een typisch agrarisch dorp was in die tijd en dat de schout - sinds 1825 burgemeester genoemd - alleen maar de eerste onder zijn soorgenoten was.

Naast het plaatselijk bestuur bestond er ook nog de oude boerengemeenschap met twee boerrigters aan het hoofd. In het jaar 1833 waren dat Derk Hansens Huitsing en Aike Hiskes Hilverts. Zij klaagden toen over het clandestiene turfsteken van inwoners uit Oude-Pekela op het Onstwedder boerveen, de gemeenschappelijke veengronden van de brinkgenoten. In 1847 werd er door de brinkgenoten (= alle boeren met een bepaald eigen bezit) onder leiding van de boerrigters een week gewaakt, toen er een veenbrand was uitgebroken. Ongetwijfeld zullen toen de brinkgenoten wel gewaarschuwd zijn door middel van de boerhoorn.

Overigens, de concentratie van gemeenten kwam in 1821 niet tot stand, wel werd Boertange bij de gemeente Vlagtwedde gevoegd en moest Onstwedde in het najaar van 1833 enig grondgebied afstaan aan Vlagtwedde. Door de nieuwe kadastrale indeling gingen in Jipsinghuizen Polling- en Jolingplaats en in Ellersinghuizen Stickers- en Goringsplaats, alsmede de keuterij van Boelem Eelsings over naar Vlagtwedde.

De gemeente Onstwedde behield Abel Boels als schout, terwijl hij tevens secretaris werd. Alle werkzaamheden voor de gemeente moest hij thuis verrichten, want pas in 1845 werd er een zogenaamd gemeentelokaal gevestigd in de boerderij van A.H. Migchels, die toen wethouder was en van wie men een kamer huurde voor dat doel voor f. 35,--, later voor f. 50,-- per jaar.

In 1851 kon men goedkoper het gemeentelokaal vestigen bij kastelein Strating voor f. 25, --. Tot 1863, toen het gemeentelokaal werd ondergebracht in het hotel Dopper te Stadskanaal, is het "gemeentehuis" van Onstwedde gevestigd geweest in het nog bestaande huis van Strating. Het gevolg van deze overplaatsing was, dat A.H. Migchels, die toen ontvanger was, zijn ontslag indiende, omdat hij wegens zijn leeftijd niet steeds naar Stadskanaal kon lopen.

In 1851 was ook de nieuwe gemeente-wet van Thorbecke tot stand gekomen, die in grote lijnen nog steeds de grondwet van de gemeenten vormt.

Zover was het nog niet in 1822; toen werden er 6 raadsleden benoemd, namelijk Jan Geerts Bots, Hendrik Jans Hids, Derk Hansens Huitsing, Jan Menses Horlings, Harm Jarkes Karskens, die assessor werd en enige jaren later Abel Boels als burgemeester opvolgde, en Reint Nannes Koets. Alle leden waren landbouwers en behoorden tot de brinkgenoten. Pas in 1847 kwam de eerste niet-Onstwedder in de Raad, namelijk Hendrik Zeven van der Borgh, koopman en landgebruiker te Stadskanaal, die de overleden R.N. Koets opvolgde.

Tot het midden van de vorige eeuw was Onstwedde dus een besloten agrarische gemeenschap, die ook in het bestuur liet zien, dat het zichzelf wilde blijven en geen inmenging van de Stadskanaalsters duldde, hoewel de nieuwe kolonie toen al meer inwoners telde dan het moederdorp.

Om iets weer te geven van de sfeer uit de vorige eeuw, volgt tenslotte nog het reglement op de nachtwacht in de gemeente Onstwedde, zoals dat op 28 december 1846 door de gemeenteraad werd vastgesteld:

art. 1 Betrekkelijk de dienst der nachtwacht zal de gemeente Onstwedde verdeeld worden in wijken, en wel:

1. Het dorp Onstwedde in 4 wijken.
2. Huttenstreek in 1 wijk.
3. Tange en Achter-Holte in 1 wijk.
4. Wessinghuizen en Høfte in 1 wijk.
5. Sterenborg, Ter Wupping en onderhorigen in 1 wijk.
6. Smeerling in 1 wijk.
7. Barlage in 1 wijk.
8. Mussel in 1 wijk.
9. Horsten in 2 wijken.

10. Veenhuizen in 1 wijk.

11. Stads-Kanaal in 3 wijken.

Van de huisgezinnen die tot ieder dezer wijken zullen behoren, zal jaarlijks, voordat de nachtwachtdienst begint, door het plaatselijk bestuur een rooster worden opgemaakt en gedurende acht dagen aan het gemeentehuis ter inzage der ingezetenen worden gelegd.

- art. 2 De nachtwachten zullen in de regel, jaarlijks gedurende de maanden november, december, januari, februari en maart worden waargenomen. In buitengewone omstandigheden zal echter de wacht op zodanige tijd des jaars beginnen, als door het Plaatselijk bestuur zal worden bepaald en gepubliceerd.
- art. 3 Deze nachtwachten zullen worden waargenomen door weerbare manspersonen van tenminste 18 tot hoogstens 65 jaren.
- art. 4 Ieder huisgezin zal verplicht zijn op deszelfs beurt en zulks naar de daarvan door het Plaatselijk bestuur op te maken rooster, 1 man te leveren tot de nachtwacht. Hiervan zijn alleen uitgezonderd de veldwachters en de na te noemen commandanten, tot benevens de volstrekte onvermogenen en behoeftige weduwen, die geen manspersoon in huis hebben, in de termen der nachtwacht vallende, ter beslissing van burgemeester en assessoren.
- art. 5 De nachtwacht zal in iedere wijk worden waargenomen door 2 personen, welke van uur tot uur, te beginnen des avonds te 10 uur en eindigende des morgens te 4 uren en dus 6 maal moeten rondgaan bijlans de huizen tot hun wijk behorende.
- art. 6 In iedere afdeling zal door het Plaatselijk bestuur het opzicht over de nachtwacht worden opgedragen aan een commandant, voorzolang als hetzelfde goedvindt, edoch zal deze post niet dan om het andere jaar aan een en dezelfde persoon opgedragen mogen worden, tenzij met deszelfs toestemming.
- art. 7 De commandanten zullen ten allen tijde moeten kunnen opgeven, welke personen de wacht hebben, strengelijk op het houden der nachtwachten toezien en daarvan tenminste 1 maal aan de burgemeester of een door deze te benoemen lid van het gemeentebestuur, rapport doen.

- art. 8 Ieder zal de vrijheid hebben een ander voor het doen der nachtwacht in zijn plaats te stellen onder goedkeuring van de commissie in zijn wijk; zullende evenwel de wachtplichtige voor de boeten en straffen, hierna gemeld, in geval de plaatsvervanger zijn verplichtingen niet nakomt, aansprakelijk en verbonden zijn.
- art. 9 In één der huizen van de wachtdoende personen van iedere wijk zal gedurende de wachttijd van 10 - 4 uur licht moeten branden, bij de boete van f. 0,50 voor ieder der wachtdoende personen.
- art. 10 De wachtdoende personen zijn verplicht de bevelen van de commandant, alsmede van de burgemeester of die deszelfs plaats vervangt, te gehoorzamen; zij zullen zich gedurende en in de tussentijd der ronden stil en zedig gedragen en zich dus onthouden moeten van alles wat aanleiding zou kunnen geven om de rust te storen en enige ongeregelheden te bevorderen.
- art. 11 Niet alleen de commandant, maar ook de veldwachters zullen van tijd tot tijd, ten minste één keer in de 14 dagen, persoonlijk moeten onderzoeken, of de nachtwachten aan hun plicht voldoen en van alle overtredingen aan de burgemeester relateren, die daarvan proces-verbaal zal opmaken en daarmede handelen als naar de wet.
- art. 12 Alle aan de wacht ontmoetende en op het eerste voorkomen onbekende personen zullen aangeroepen, en indien dezen niet antwoorden, aangehouden worden, zullende, indien zij verdachte goederen met zich voeren of suspect zijn, provisioneel bij de veldwachter in bewaring worden gebracht, teneinde zo spoedig mogelijk door de burgemeester te worden gehoord.
- art. 13 De nachtwachten zullen nauwkeurig moeten letten op alles wat aanleiding tot brand zou kunnen geven en wanneer zij hier of daar buiten 't huis of op enige andere plaats hete of gloeiende as of ander brandend voorwerp mochten vinden, zullen zij moeten nagaan, en opsporen, wie die brandende voorwerpen daar gelegd heeft, en deze aanzeggen, dat hij dezelve dadelijk moet blussen en van hunne bevinding des anderen daags aan de burgemeester of veldwachter kennis geven. Dien onverminderd, zullen zij in allen gevalle voorlopig zodanige maatregelen moeten nemen, als zulke kunnen strekken om alle gevaar voor te komen.

- art. 14 Bij ontdekte diefstal of huisbraak zal de wacht trachten zich van de daders meester te maken en desvereist de assistentie van de naastbijzijnde ingezetenen mogen inroepen, die verplicht zullen zijn, hulp te verlenen; voorts met de aangehouden personen handelen als in art. 12 bepaald.
- art. 15 De wachtdoende personen zullen gehouden zijn, om iedere avond en morgen bij de aanvang en het eindigen der dienst en dus te 10 en 4 uur aan de woning van hun commandant of aan die van zodanige personen als daartoe door de burgemeester worden aangewezen, aan te kloppen.
- art. 16 Iedere morgen, voor 12 uur, zullen degenen die de vorige nacht de wacht gehad hebben, aan de volgende wachtplichtigen moeten aanzeggen, dat het aan hun beurt is van te waken, bij de boete van f. 1,-- door iedere nalatige te verbeuren.
- art. 17 Die de wacht in het geheel niet waarneemt, zal telkens gestraft worden met een boete van f. 4,--; die te laat begint, te vroeg eindigt of niet alle uur rondgaat, zal telken reize verbeuren f. 1,50.
- art. 18 Hij die weigert de betrekking van commandant waar te nemen, zal verbeuren een boete van f. 12,--.
- art. 19 Alle overtredingen van dit reglement, voor zover bij de voorgaande artikelen daaromtrent niet anders is bepaald, zullen gestraft worden met een boete van f. 1,50.
- art. 20 Diegenen, welke volstrekt onvermogen zijn en op welke de boeten niet kunnen worden verhaald, zullen gestraft worden met een gevangenisstraf van 24 uren.

Geraadpleegde literatuur:

1. A. Engelsman : "Het ontstaan der gemeenteorganisatie in de Groninger Veenkoloniën". (Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis 1928, 1929 en 1930).
2. A. Engelsman : "De intermediaire plaatselijke besturen" (G.V.A. 1928).
3. Dr.W.J.Formsma: "De vorming der Groninger gemeenten" (Groningen, 1951).
4. Archief van de Gemeente Stadskanaal.